

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення захисту права осіб на справедливий судовий розгляд в кримінальних справах»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

У 1991 році для України набув чинності Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (далі - протокол).

З ратифікацією цього протоколу Україна визнала компетенцію Комітету з прав людини, створеного на підставі частини IV Пакту, приймати і розглядати, як передбачено в цьому протоколі, скарги осіб проти держави на порушення прав і свобод, гарантованих Пактом.

Відповідно до статті 14 Пакту всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді, зокрема, будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Кожен має право як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

а) бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення; б) мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкуватися з обраним самим ним захисником; в) бути судженим без невинуваченої затримки; г) бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому захисника в будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника; д) допитувати свідків, які дають проти нього показання, або мати право на те, щоб цих свідків було допитано, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що дають показання проти нього; е) користуватися безплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використовуваної в суді, або не говорить цією мовою; ж) не бути примушеним до давання свідчень проти самого себе чи до визнання себе винним. Вказаним положенням, а також іншими положеннями Пакту передбачено інші фундаментальні права і свободи.

Відповідно, у разі, якщо особа вважає, що її вказані права в кримінальному провадженні були порушені, вона може поскаржитись до Комітету з прав людини, який у результаті розгляду скарги встановить, чи порушила Україна право на справедливий суд у конкретній справі.

Відповідно, протокол передбачає міжнародний правовий захист для особи від порушення її основоположних прав державою. Крім того, такий рівень захисту фактично прирівнюється до рівня захисту Європейським судом з прав людини, оскільки у разі звернення особи до вказаного Комітету Європейський суд відмовляє у розгляді в зв'язку з тим, що особа скористалась іншим належним міжнародним засобом захисту.

Однак, при цьому у разі якщо Комітет з прав людини визнає порушення державою вказаних прав, це рішення не має жодних правових наслідків для особи. Таке рішення просто залишається повідомленням особи про те, що дійсно держава порушила її права. Цей висновок підтверджується практикою Верховного Суду (наприклад, справа № 1-23/2001). У порівнянні, якщо порушення тих самих прав державою визнається Європейським судом з прав людини, особа має право звернутись до Верховного Суду з заявою про перегляд її справи для усунення порушення. Аналіз рішень Верховного Суду, постановлених в результаті перегляду справ в зв'язку з визнаними Європейським судом з прав людини порушеннями, свідчить, що в кожній другій справі Верховний Суд скасовує вирок та направляє справу на перегляд, оскільки мали місце недопустимі навіть національним законодавством порушення судової процедури. Також є випадки постановлення виправдувальних вироків після таких переглядів.

У разі якщо особа обрала інший спосіб захисту, тобто звернення не до Європейського суду з прав людини, наприклад, в зв'язку з дійсно тривалим провадженням в цьому Суді, а звернулась до Комітету з прав людини щодо порушення тих самих прав, на національному рівні у особи відсутня можливість домогтись перегляду справи. Відсутність такої можливості призводить до неефективності тих прав і свобод, які передбачено Пактом. Фактично, держава може їх порушувати і, при цьому, не здійснювати заходи для усунення порушень. В контексті кримінальних справ ціною відсутності можливості перегляду справ може бути засудження невинної особи за вчинення кримінальних злочинів.

2. Мета

Метою проекту Закону є надання можливості жертвам порушення права на справедливий суд у кримінальній справі, що було встановлено органом міжнародної організації, компетенція якого визнана Україною, домогтись перегляду справи національними судами.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується передбачити в Кримінальному процесуальному кодексі, що у разі якщо органом міжнародної організації, компетенція якого визнана Україною, встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, відповідна особа має право на звернення до Верховного Суду з заявою про перегляд справи за виключних обставин.

Крім того, пропонується, що особа може клопотати про витребування Верховним Судом копії відповідного рішення органу міжнародної організації в органу, відповідального за представництво інтересів держави в цьому органі міжнародної організації.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Реалізація положень даного законопроекту після його прийняття не потребує внесення змін до інших законів України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування.

Реалізація законопроекту не потребує фінансових витрат із Державного бюджету України.

6. Запобігання корупції

У проекті Закону відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

7. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проекту Закону

Прийняття цього законопроекту дозволить посилити захист права на справедливий суд у кримінальних справах і надасть можливість особам, чиє відповідне право порушено, отримувати перегляд її судових рішень національними судами.

Народний депутат України
(посвідчення №302)

О.М.Василевська-Смаглюк

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ВАСИЛЕВСЬКА-СМАГЛЮК ОЛЬГА МИХАЙЛІВНА
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA104000000552B3C006C944101
Дійсний до: 02.01.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 302д9/1-2020/41518 від 04.05.2020

70865